

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський державний педагогічний
університет

З Б І Р Н И К

наукових праць
Кам'янець-Подільського
державного педагогічного університету

Серія педагогічна

Випуск 6

Дидактики дисциплін
природознавчо-математичної
та технологічної освітніх галузей

Кам'янець-Подільський
2000

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ, ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ОСНОВ ВИРОБНИЦТВА

Останні п'ять років ведеться інтенсивна робота по запровадженню багатоступеневої системи підготовки вчителів трудового навчання. Є багато протиріч, але ще більше позитивних напрацювань, які в найближчий час будуть використані у державних стандартах, а також у навчальних планах для підготовки таких фахівців. Важливою ланкою у системі підготовки вчителів трудового навчання, виробничих технологій і основ виробництва є державна атестація. На першій ступені при отриманні освітньо-кваліфікаційного рівня "Молодший спеціаліст" доцільно проводити комплексний екзамен з перевірки знань та практичних умінь і навичок з технології обробки матеріалів. При цьому вони повинні продемонструвати вміння володіти методикою проведення занять з трудового навчання у шкільних навчальних майстернях з учнями неповної середньої школи.

Для бакалаврів даного профілю, коли підготовка їх ведеться у вищих закладах освіти III і IV рівня акредитації, слід проводити лише комплексний кваліфікаційний екзамен з перевірки знань та умінь по технології обробки матеріалів та основам виробництва за вказаною спеціалізацією. Аналогічно, як і у попередньому випадку, тут є потреба у застосуванні технології симуляції. Ця ситуація буде наближеною до реальності роботи вчителем трудового навчання та основ виробництва або є її обумовленим спрощенням.

В практиці підготовки вчителів трудового навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем "Спеціаліст" існують три форми державної атестації, а саме: захист дипломної роботи, проведення комплексного фахового державного екзамену або складання трьох державних екзаменів (машинознавство, педагогіка з методикою викладання і політологія). Останнім часом надають перевагу комплексному екзамену, який дає змогу перевірити готовність випускника до практичної роботи і його вміння використати одержані на протязі всього терміну навчання знання на конкретному уроці. Досвід показує, що немає потреби здійснювати дублювання екзаменів на державній атестації з тих навчальних дисциплін, з яких вже були складені семестрові екзамени і рівень знань при цьому перевірявся. До того ж проведення трьох державних екзаменів вимагає додаткових матеріальних і моральних збитків.

До програми комплексного кваліфікаційного екзамену включають теми окремих розділів із навчальної програми по трудовому навчанню повної середньої школи. Тему, яка визначена в екзаменаційному білеті, необхідно розбити на окремі заняття і за вибором випускника розробити план-конспект одного з них. Тут же необхідно продемонструвати не лише знання методики викладання даного навчального предмету, а і вміння організувати виховну роботу в процесі конкретного заняття з трудового навчання. Після чого перевіряються знання студентів теоретичних основ розглядуваної теми уроку. При відповіді на це питання студент повинен показати рівень знань з даної проблеми на вищому рівні і більш глибоко

та розширено, чим це необхідно пояснювати вчителю учням під час проведення конкретного уроку. Але вимоги при оцінюванні відповіді на це питання не можуть перевищувати ті, що реалізуються при складанні екзамени з відповідної технічної дисципліни у вищому педагогічному закладі освіти.

Підготовка до такого екзамени повинна проводитися за програмою комплексного державного екзамени, яка затверджується Радою факультету і відповідає за змістом діючій програмі з трудового навчання повної середньої школи. З програмою комплексного державного екзамени і вимогами, які ставляться при складанні його, студентів слід ознайомити за рік. Замість комплексного державного екзамени випускник може готувати та захищати дипломну роботу, яка є самостійною науково-дослідною роботою і базується на знаннях, вміннях і навичках здобутих на протязі всього навчання при вивченні фахових та суміжних навчальних дисциплін. Нині ведеться дискусія на той предмет, чи всім студентам педагогічних університетів готувати до захисту дипломну роботу, чи лише таке право надавати студентам, які мають високі показники в навчанні і проявили себе як хороші дослідники в студентських наукових гуртках. Ми схильні до другого варіанту, що викликано як економією коштів, так і можливістю дотримання належного рівня дипломних робіт, які подаються до захисту. Такі роботи за характером мають бути науковими або науково-методичними дослідженнями, мати професійну спрямованість, тобто бути присвячені навчально-виховному процесу в загальноосвітній школі та вищих закладах освіти і відповідати напрямку підготовки вчителя трудового навчання, виробничих технологій та основ виробництва. В першому випадку досліджуються окремі питання техніки в прикладному застосуванні стосовно навчального процесу, а в другому – ведеться розробка методики проведення тих, чи інших занять, як в середній, так і у вищій школі. Обов'язковим по завершенню роботи як додаток повинен бути технічний виріб, що засвідчить володіння випускником вміннями та навичками практичної обробки матеріалів стосовно теоретично розробленої теми. Метою дипломної роботи є:

- перевірка рівня підготовленості випускника до самостійної роботи не лише як вчителя, а і як дослідника;
- систематизація, розширення та поглиблення теоретичних та практичних знань, вмінь і навичок з фахової підготовки;
- розвивати вміння і навички ведення самостійних досліджень;
- створення умов випускникам застосовувати набуті знання при розв'язанні конкретних науково-методичних завдань.

Основні вимоги до таких робіт є традиційні, які ставляться практично до всіх дипломних робіт. А саме: актуальність тематики, практична значимість отриманих результатів і можливість їх запровадження у навчальний процес, а також узагальнення отриманих результатів та обґрунтування висновків і практичних рекомендацій. Тематика робіт має бути актуальною і відповідати сучасному стану та перспективам розвитку технічної і педагогічної науки, практики роботи вчителя в умовах шкільних навчальних майстерень та МВНК.

Дипломна робота повинна мати загальноприйнятну структуру і включати в себе такі основні складові: вступ, огляд літературних джерел по розглядуваній проблемі (теоретичні відомості), оригінальну частину (експериментально-дослідницьку з описом у випадку потреби схеми експериментальної установки), апробацію отриманих результатів, рекомендації

до запровадження розробок у навчальний процес, охорону праці, висновки та список використаної літератури).

Обсяг дипломної роботи спеціаліста в середньому повинен становити біля 40 сторінок машинописного тексту. У вступі дається характеристика стану проблеми, можливі шляхи їх розв'язку і на завершення – постановка задачі дослідження. На це відводиться не більше 2...3 сторінок. Огляд літературних джерел слід розпочинати із вивчення стану питання за літературними джерелами, що дозволяє уточнити і конкретизувати завдання досліджень і більш глибоко зрозуміти суть проблеми. Тут необхідно провести критичний аналіз існуючих підходів до розв'язку цієї проблеми. Цей блок дипломної роботи повинен становити не більше 25% від всього обсягу дослідження.

Оригінальна частина становить основу роботи і для неї доцільно виділити 50% сторінок від всього обсягу. Інформаційне навантаження тут повинно бути щільним, конкретним без дублювання даних теоретичних відомостей, але з постійним посиланням на них. Апробація отриманих результатів, як правило, відноситься до основної частини і тому її результати потрібно подати стиснено, кількісно, а найкраще у вигляді діаграм і таблиць, обмежившись 2...3 сторінками машинописного тексту. Питання охорони праці є обов'язковими для всіх дипломних робіт, а для робіт випускників педагогічно-індустріального профілю вони мають дуже важливе значення. Тут не варто розписувати загальні положення техніки безпеки і санітарної гігієни, а слід конкретно запропонувати цикл заходів з охорони праці стосовно розробки, яка є об'єктом дослідження.

Необхідно, щоб висновки впливали з результатів дослідження і носили конкретний характер з демонстрацією кількісних показників. Вони повинні мати не менше 5 автономних позицій і представлені на одній сторінці.

Допуск до захисту дипломних робіт здійснює комісія (як правило, в кількості трьох осіб), яка затверджена кафедрою. При цьому окрім тексту дипломної роботи слід мати відгук наукових керівників та зовнішню рецензію.

Запропонований підхід до державної атестації випускників був реалізований у навчальному процесі педагогічно-індустріальному факультеті НПУ імені М.П. Драгоманова і продемонстрував його ефективність. Переважна більшість дипломних робіт (їх доля становить від загальної кількості випускників до 30 %) захищені на "добре" та "відмінно", а держані екзамени на протязі 3 років успішно склали 99% випускників.

Магістерська робота знаходиться на один щабель вище за дипломну і за обсягом також повинна бути більшою і мати не менше 50 сторінок машинописного тексту. Привертає на себе увагу той факт, що тематика таких робіт повинна чітко відповідати напрямку і вузькій спеціалізації підготовки магістра. На відміну від дипломної роботи магістерська є обов'язковою для всіх випускників. Магістратура спеціальності 8.01.01 "Педагогіка і методика середньої освіти. Виробничі технології. Основи виробництва" передбачає підготовку викладачів вищих закладів з технічних дисциплін, спектр яких досить широкий.

Раніше у нас не здійснювали підготовку магістрів освіти і тому доцільно викласти наші погляди на підготовку таких фахівців, оскільки останнім часом в цьому питанні точаться дискусії. Раніше в роботі [1] нами пропонувалося ввести назву магістратури "Технології виробництва" за напрямком педагогічної освіти, але це не було сприйнято із-за того, що в школі навчальний предмет поки – що має назву "Трудове навчан-

ня". З іншого боку, в наступному році вступають в дію стандарти освіти, де освітній напрямок, куди входить трудове навчання, називається "Технології". Тому зміна у назві на "Методика викладання загальнотехнічних дисциплін" по суті відповідає тим позиціям концепції, яку ми розробили раніше [2].

Магістр вказаної спеціальності буде підготовленим до викладання циклу технічних дисциплін у педагогічних закладах освіти, де готують вчителів за вказаною спеціальністю. Адже викладачів циклу загальнотехнічних дисциплін для педагогічних закладів спеціально не готують. Тут, як правило, працюють випускники технічних вузів або ті, що мають вчений ступінь кандидата технічних наук не за відповідною спеціальністю до навчальної дисципліни, яку викладають. Магістру цієї спеціальності необхідно дати обсяг знань, щоб він був підготовлений до роботи викладачем технічних дисциплін у вищих закладах освіти I та II рівнів акредитації не лише педагогічного, а і технічного профілю. Спеціально викладачів для цих закладів готують в деяких сільськогосподарських, технічних ВЗО на так званих педагогічних факультетах, куди приймають на навчання випускників відповідних інститутів. Тут процес підготовки таких викладачів здійснюється в рамках факультету післядипломної освіти та перепідготовки, тобто одержується друга вища освіта. На нашу думку, підготовка таких викладачів у вищих закладах освіти не педагогічного профілю буде урізаною і дещо формальною із-за відсутності належних наукових шкіл, відповідного методичного забезпечення, відсутності традицій та досвіду.

Слід зауважити, що викладач загальнотехнічних дисциплін, це досить широке поняття і тому обов'язково слід конкретизувати блок тих, чи інших технічних дисциплін, які в майбутньому буде викладати магістр. Нижче приведений фрагмент плану фундаментальної підготовки магістрів цього фаху, на базі диплому спеціаліста за відповідною спеціальністю коли кваліфікація магістра здобувається на 5 році навчання паралельно з опануванням плану спеціаліста спеціальності 7.01.01.03. Педагогіка і методика середньої освіти. Виробничі технології. Основи виробництва. У цьому випадку випускник магістратури повинен скласти обов'язково випускний кваліфікаційний екзамен за програмою підготовки спеціаліста відповідно до кваліфікації "Вчитель виробничих технологій. Основи виробництва (із зазначення спеціалізації)". До того ж йому необхідно готувати та захищати магістерську роботу. Підготовка дипломної роботи замість комплексного державного екзамену в цьому випадку є не доцільною із-за усунення дублювання та з метою більш охоплюючого контролю підготовки магістра як до практичної педагогічної роботи, так і до науково-дослідної.

I. Гуманітарна і соціально-економічна підготовка

1. Філософія	— 108 год.
2. Іноземна мова	— 108 год.
3. Економіка вищої школи	— 54 год.

II. Фундаментальна підготовка

4. Актуальні питання матеріалознавства	— 108 год.
5. Основи теорії різання матеріалів	— 108 год.
6. Технологія машинобудування	-- 54 год.

III. Психолого-педагогічна підготовка

7. Психологія вищої школи	-- 108 год.
8. Педагогіка вищої школи	- 108 год.

9. Методологія і методи науково-педагогічних досліджень	— 54 год.
10. Наукові засади підготовки учителів виробничих технологій у вищій школі	— 54 год.

IV. Спеціальна та науково-практична підготовка

11. Інформаційні технології в освіті	— 108 год.
12. Методика викладання технічних дисциплін у вищій школі	— 108 год.
13. Методика і техніка лекційного експерименту	— 108 год.

Педагогічна практика проводиться у вищих навчальних закладах третього рівня акредитації. З педагогічної практики виставляється диференційований залік. Курси “Філософія” і “Іноземна мова” читаються за програмою кандидатських екзаменів. З цих дисциплін можна скласти кандидатські екзамени у відповідних комісіях.

Коли ж магістратура проходить за загальноприйнятою схемою (6-й рік навчання після отримання диплома спеціаліста), то випускник на 5 курсі може за вибором або складати державний кваліфікаційний екзамен, або готувати до захисту дипломну роботу. На 6 курсі в магістратурі ведеться підготовка викладачів лише з наступним захистом магістерської роботи.

Магістерська робота має на меті:

- з'ясувати рівень підготовленості випускника до самостійної роботи викладачем технічних дисциплін у вищих закладах освіти;
- перевірити вміння та навички самостійного проведення науково-дослідної роботи та створити умови для їх розвитку;
- поглибити теоретичні знання та практичні навички з обраної вузької спеціалізації;
- дати можливість випускникам застосувати набуті знання та вміння при розв'язанні конкретних науково-методичних завдань.

Допуск до захисту магістерських робіт здійснює комісія (в кількості трьох осіб, серед яких всі повинні бути кандидатами або докторами наук за обраною спеціалізацією магістра). Попередньо до комісії подається дві зовнішні рецензії одна із вищого навчального закладу, в якому викладаються такі ж технічні дисципліни, з яких спеціалізується магістр, і одна від кандидата або доктора наук, науковий напрямок яких відповідає тематиці магістерської роботи.

Таким чином, комплексний підхід у питання державної атестації випускників забезпечить струнку систему, в якій буде усунуто дублювання, надмірне теоретизування та елементи формалізму.

Список використаних джерел:

1. *Корець М. С.* Про назву спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання”. // В кн.: Проблеми трудової і професійної підготовки: Наук.-метод. зб. / За ред. В. В. Стешенко, М. Т. Малути. – Слав'янськ: СДПІ, 1998. – Вип. 2. – С. 55-58.
2. *Корець М. С.* Основні положення до концепції вчителя технологій виробництва. // Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін (Збірник науково-методичних праць Рівненського державного гуманітарного університету). Випуск 1, 1999, № 1. – С. 105-108.